

Milliyetçilik

KÖKLERİ VE GELİŞİMİ

- “Millet” kelimesi 13. Yüzyıl’dan beri kullanılmakta ve Lâtince doğum anlamına gelen nasa kelimesinden türemektedir. Natio şekline dönüştüğünde, doğum ya da doğum yeri açısından birleşen insanlar grubuna tekabül eder. Özgün kullanımıyla millet (nation)-, hiçbir siyasî atıf taşımamakla birlikte, bir insan türüne ya da ırksal bir gruba işaret eder. Terim 18. Yüzyıl’ın sonlarına kadar fazla bir siyasî ton taşımamış ve birey ya da grup olarak insanların “milliyetçiler” olarak tasnifine temel referans olmuştur.
- 19. Yüzyıl ın ortalarına gelindiğinde milliyetçilik yaygın bir biçimde siyasî bir doktrin ya da hareket olarak kabul edilmeye başlandı. Örneğin, 1848 de tüm Avrupa’yı sarsan devrimin temel içeriğini oluşturdu.
- Milliyetçilik fikri Fransız İhtilâli sırasında doğdu. Daha önceleri ülkeler; “hâkimiyet alanları (realms)”, “prenslikler”, ya da “krallıklar” olarak bilinmekteydi.

- 1789'da Fransa'da XVI. Louise karşı kalkışan devrimciler halk adına aynı şeyi yaptılar ve halktan "Fransız milleti'ni anladılar. Jean-Jacques Rousseau'nun (bkz. s. 170) yazılarından ve yeni bir doktrin olan halkın kendi kendini yönetimi fikrinden etkilendiler.
- Milliyetçilik, devrimci ve demokratik bir inançtı. Millet kendinin efendisi olmalıydı.
- Milliyetçi fikirler, 19.Yüzyıl'ın başlarında, "Özgürleştirici (liberator)" Simon Bolivar'ın (1783-1830) Yeni Grenada olarak bilinen ve şu an Kolombiya, Venezuela ve Ekvador'u kapsayan ve ayrıca Peru ve Bolivya'da da şâhit olunan İspanya yönetimine karşı isyan hareketine mekânlık eden Lâtin Amerika'ya da sıçradı. Milliyetçiliğin yükseliş dalgası; Türkiye, Avusturya ve Rusya gibi çok-milletli imparatorlukların liberal ve millî baskılarla yüzleşmeleri neticesinde zayıflama sürecine girmelerine ve 19.Yüzyılda Avrupa haritasının yeniden çizilmesine yol açtı. 19. Yüzyıl, millet inşası dönemi idi.

- Ne var ki, milliyetçiliği bu dönemde karşı konulamayan ve tamamen halk desteğine dayanan bir akım olarak görmek yanlıştır. Milliyetçilik tutkusu, geniş anlamda millî birlik ve anayasal hükümet fikirlerini çekici bulan, yükselen bir orta sınıfa özgülendi. Orta sınıf milliyetçi hareket, millî birlik ve bağımsızlık rüyalarını diri tutsa da, kendi başlarına millet-inşa süreçlerini başaracak güce henüz sahip değillerdi.
- 19. Yüzyıl'ın sonunda milliyetçilik, bayrak, millî marş, vatansever şiirler ve edebiyat, halk törenleri ve millî tatiller gibi sembollerin yaygınlaşması sonucu, gerçekten bir halk hareketi hâline geldi. Milliyetçilik, ilköğretimin yaygınlaşması, okuma-yazma oranının artması, popüler gazetelerin yayımlanması gibi unsurlar sayesinde kitlesel siyasetin etkin dili hâline geldi. Bu süreçte milliyetçiliğin temel yapısı da kökten değişti. Daha önceleri milliyetçilik liberal ve ilerlemeci hareketlerle bütünleşirken, zamanla muhafazakâr ve gerici politikacıları da gittikçe artan oranda içine almaya başladı. Müteakip dönemlerde sosyal devrim ve uluslararası işçi sınıfının dayanışma sı fikirleriyle tecessüm eden sosyalizmin meydan okuyuşuna karşı milliyetçilik, sosyal bütünlük, düzen ve istikrar kavramlarını öne sürerek karşılık verdi.

- Milliyetçilik coşkusu siyasî özgürlük ve demokrasinin zaferiyle değil, millî onur ve askerî başarıyla yükselecekti. Bu tarz milliyetçilik, şovenizm ve yabancı düşmanlığına dayanan bir ideoloji hâline dönüştü. Her millet, diğer milletleri yabancı, güvenilmez, hatta tehditkâr görürken, kendini biricik ve üstün olarak algılamaya başladı. Halka dayalı milliyetçiliğin bu yeni iklimi, 1870 ve 1880'lerde sömürgeci yayılım politikalarının içini doldurmasına ve yüzyılın sonunda dünya nüfusunun büyük bir kısmını Avrupa'nın kontrolüne bırakmasına yardımcı oldu. Aynı zamanda milliyetçilik, uluslararası kuşku ve rekabet duygusunun uyanmasına ve dolayısıyla 1914'te Dünya Savaşının çıkmasına da yol açtı. Birinci Dünya Savaşı'nın sonu, Orta ve Doğu Avrupa'da millet-inşa süreçlerinin tamamlanmasına şâhit oldu.

- Bununla birlikte, Birinci Dünya Savaşı ilk etapta çatışmayı hızlandıran ciddi ulusal
- gerginlikleri çözmede başarısız oldu. Gerçekten de, barış anlaşmasının şartlarının getirdiği bozgun ve hayâl kırıklığı yerini şaşkınlık, hırs ve acıya bırakmıştı. Bu durum en açık bir biçimde, iki dünya savaşı arasında, yayılmacı ve emperyal politikalar uygulayarak ulusal gururu tamir etme sözüyle iktidara gelen faşist ve otoriter hükümetlere sahip olan Almanya, İtalya ve Japonya'da kendini gösterdi. Milliyetçilik, bundan dolayı, hem 1914 ve hem de 1939'da savaşa yol açan güçlü bir faktör hâline geldi. 20. Yüzyıl boyunca Avrupa'da doğan milliyetçilik doktrini, sömürgeci yönetime karşıt olarak Asya ve Afrika halkları arasında ve aynı zamanda küresel düzeyde yayıldı.

- Milliyetçilik ayaklanmaları 1919'da Mısır'da meydana geldi ve hızla Orta Doğu'ya yayıldı. İngiliz-Afgan Savaşı 1919'da çıktı ve Hindistan'da, Hollanda Doğu Hindistan'ı ve Hint Çininde isyanlar baş gösterdi. 1945'ten sonra Afrika ve Asya haritası İngiliz, Fransız, Hollanda ve Portekiz İmparatorlukları olarak yeniden çizildi.
- Anti-sömürgecilik sadece Batı tarzı milliyetçiliğin gelişen dünyaya yayılmasına değil, aynı zamanda milliyetçiliğin yeni şekillerinin üretilmesine de sebep oldu.
- Çin'de, Vietnam'da ve Afrika'nın bir kısmında milliyetçilik Marksizmle birleşti ve "millî özgürlük" sadece basit bir hedef olarak görülmedi, aynı zamanda sosyal devrimin bir parçası şeklinde algılandı.

ÜLKE AŞKI UĞRUNA - ANATEMALAR

- Milliyetçi fikir ve teorilerin tanımlanmasına referans olan bazı dayanak noktaları mevcuttur. Bunlardan en önemlileri aşağıda sayılanlardır:
 - ► Millet
 - ► Organik toplum
 - ► Kendi kaderini tayin (self-determinasyon)
 - ► Kimlik siyaseti

Millet

- Milliyetçiliğin temel inancı, milletin siyasî örgütlenmenin ana ilkesi olması ya da olması gerektiğidir.
- “millet”, “devlet”, “ülke” ve hatta “ırk” gibi kavramlar birbiriyle karıştırılır ve âdeta birbiriyle dönüşümlü anlamlar içeriyormuş gibi kullanılır.
- En temel düzeyde milletler, ortak olarak paylaşılan değerler ve geleneklerin bir araya getirdiği insanların oluşturduğu kültürel varlıklar’dır (entities). Özel anlamda ise aynı coğrafî alanı işgâl eden ve ortak bir dil, din ve tarihe sahip olan insanların taşıdığı kimliksel kategorilerdir.
- Dil, din, etniklik, tarih ve gelenek gibi millet olmanın temel parametreleri verili kültürel özellikler olarak tanımlanabildiği hâlde, bir milletin ne zaman ve nerede varolabileceğini gösterebilen kesin bir plan ya da objektif bir kriter mevcut değildir. Dil, sıklıkla, millet olmanın en açık sembolü olarak algılanır.
- Millet olmanın bir diğer ana unsuru da dindir. Din, ortak ahlâkî değerler ve mânevî inançların bir ifadesini oluşturmaktadır.

Milletler çoğunlukla ortak bir tarih ve geleneği paylaşırlar. Millî kimlik sıklıkla geçmiş zaferler, millî kurtuluş günleri, millî liderlerin doğum günleri ya da askerî başarılar hatırlanarak korunmaya ve diri tutulmaya çalışılır. ABD Bağımsızlık (independence) ve Şükran (Thanksgiving) Günlerini kutlarken, Fransızlar Bastille Gününü anar. İngilizler için ise Dunkirk ve D Günü için yapılan törenler hâlâ tüm canlılığıyla sürmektedir. Diğer yandan, millî duygular, paylaşılan hâtıralar ve ortak geçmişten ziyade gelecek beklentileri ve gelecekte de birlikte hayata azim ve kararlılığına da dayanabilir.

Organik Toplum

- Milliyetçiler milletin tanımlayıcı özellikleri hakkında anlaşmazlığa düşseler de milletlerin organik toplumlar oldukları inancında hemfikirdirler. İnsanoğlu, farklı bir ifadeyle, her biri farklı ve kendine özgü bir karakter ve ayrı bir kimliğe sahip bulunan milletlerin toplamlarına bölünür.

Kendi Kaderini Tayin (Self-Determinasyon)

- Siyasî bir ideoloji olarak milliyetçilik, ancak millî toplum fikrinin millî egemenlik doktriniyle yüzleştigi Fransız İhtilâli'yle ortaya çıkmıştır. Bu İhtilâl, modern milliyetçiliğin "babası" olarak da nitelendirilen Jean-Jacques Rousseau'nun eserlerinden etkilenmiştir. Rousseau millet sorununu tartışmamış ve milliyetçilik olgusuna değinmemiş olmasına rağmen, kendisinin geliştirdiği "genel irade" fikri ve bu fikir üzerine kurguladığı 'millî egemenlik' kuramı, milliyetçilik doktrinini doğuran bir tohum hâline geldi. Polonya'nın Rusya'dan bağımsızlığını kazanma mücadelesi sonucunda, bu zaferin ancak kültürel açıdan birleşmiş bir toplum tarafından kazanılabileceği inancına ulaştı.

Kimlik Politikaları

- Milliyetçiliğin istisnasız tüm şekilleri, kimlik meselesiyle doğrudan bağlantılıdır. Milliyetçilikle kurgulanan siyasî hedefler her ne olursa olsun, millet olma bilinci, genelde vatanseverlik olarak algılanan kolektif kimlik duygusuna dayanır.

Liberal Milliyetçilik

- Liberal milliyetçilik Fransız İhtılaline kadar giden ve bu devrimin temel değerlerini taşıyan milliyetçiliğin en eski şeklidir.Liberalizm geleneksel olarak halklar diliyle ifade edilen bireysel özgürlük savunusu üzerine kurgulanmış ve kurulmuştur.Liberal milliyetçiler milletlerin aynen bireyler gibi eşit olduğuna ve milletlerin egemen varlıklar olduğuna , özgürlüğü hak ettiklerine ve haklara,özellikle kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olduklarına inanırlar.Bundan dolayı Liberal milliyetçilik iki açıdan özgürleştirici bir güçtür.Birincisi Liberal milliyetçilik ister çok milletli imperatorluklar isterse sömürgeçi güçler tarafından olsun her türlü yabancı hakimiyet ve baskıya karşıdırlar.İkincisi anayasacılık ve temsiliyet inancında pratiğe yansıtılan öz yönetim (self-government) ideali,liberal milliyetçiliğin temel dayanağını oluşturur.

- Liberal milliyetçiliğin temel hedefi sadece bir milletin bağımsızlığı yada birleşmesini sağlamak değil aynı zamanda dünyanın bağımsız devletlerini inşa etmektir. Jhon Stuart Mill bu ilkeyi şu şekilde açıklar “Hükümetin sınırları ulusallığın sınırlarıyla örtüşmelidir”. Liberaller denge ya da doğal uyumu sadece toplumdaki bireylere değil dünya milletlerine de uygular.
- Eleştiri: Liberal milliyetçiler milliyetçiliğin karangı yüzünü, irrasyonel bağı, “biz”i tehdit eden yabancı “onlar”dan ayrit eden kabilecilik yönünü göz ardı ederler.

Muhafazakar Milliyetçilik

- Muhafazakar milliyetçilik, millet inşa süreçlerindeki devletlerden ziyade kurulu milli devletlere daha fazla gelişme eğilimindedir. Muhafazakarlara göre toplum organikdir. İnsanların ancak milli toplum içinde anlam ve eminiyet arayan sınırlı ve kusurlu varlıklar olduğuna inanırlar. Bundan dolayı, muhafazakar milliyetçiliğin ana hedefi, özellikle sosyalitlerçe ortaya atılan ve bölücü fikir olan sınıf dayanışması mefhumuna karşı koyucu olarak ,yurt sever sadakati ve "ülkeye gurur duyma" meleklerini canlandırarak milli birliği muhafaza etmektir. Gerçekten çalışan sınıf millete dahil ederek muhafazakarlar ,milliyetçiliği sosyal devrimin panzehri olarak görürler. Muhafazakar milliyetçilik esas itibarıyla, geçmiş dönemlerden parlak ve muzafar günlerine atıfta bulunan, nostaljik ve geriye dönük bir inşadır

- Muhafazakarlar milliyetçilik, millete kimliğin tehdit altında olduğu ya da yok olma riskine girdiği dönemlerde daha da önem kazanır. Bu nedenle yabancı göçü ve millet- üstücülük (supranatsionalizm) akımı modern devletlerde bu tarz bir milliyetçiliğin canlı kalmasında önemli rol oynuyor. Zira bu tarz milliyetçiliğe göre istikrarlı ve başarılı toplumlar paylaşılan değerlere ve ortak kültüre dayalı kalmak zorundadır.
- Eleştiri: Zira "millet" kavramı, bu kavramı kendi siyasi amaçları için kullanmak isteyen siyasi liderler tarafından icat ve tarif edilmiştir. Bu gerçek kendşni açık olarak savaş dönemlerinde ya da milletlerarası bir kriz esnasında bir milletin "anavatan"ını vatansever duygularla koruması amacıyla seferber edildikleri dönüm noktalarında gösterir.

Yayılmacı Milliyetçilik

- Pek çok ülkede milliyetçiliğin baskın imajı milli self detarmasiyonu getirdiği olumlu havanı aksine saldırganlık ve militarizmdir.19.Yüzyılda ortaya çıkan kabil milliyetçiliğin liberal milliyetçilikten en önemli farkı üstünlük ve baskı inancından kaynaklanan şovenist karakteriydi.Şovenizm terimi,kendini fanatik bir biçimde Napolyona adayan bir Fransız askeri Nicalos Chauvinden türemiştir.Milletlerin kendi kaderini tayın haklarında eşit olamadıkları bazı milletlerin ötekile karşı üstünlükleri kaçınılmaz ve zorunlu kılan nedenlere ve niteliklere sahip oldukları inancı şovenizmin esasını oluşturur.Bu fikirler bir ırksal ve kültrel üstünlük ideolojisine haklılaştırılan Avrupa emparyalizminde açıkça görünüyor.19.Yüzyıl Avrupalarında Avrupa ve Amerikanın "beyaz" halklarının Afrika ve Asyanın "siyah" "sarı" ve "kahvarengi" halklarından entelektüel ve moral açıdan kıyas kabul etilmeyecek derecede üstün oldukları inancı geniş ve yaygın ölçüde kabul gördü.

- Milli şovenizm yoğun hatta histerik milliyetçi bir tutkudan beslenir.Zira bireyler ve bağımsız guruplar kimliklerini,bireyin ötesinde bir varlık anlamı olan mutlak kudret sahibi "millet"in içinde eriterek kayb ederler.Fransız sağcı milliyetçi Charles Muarras bu yoğun vatan severliği"bütünleyici milletçilik "olarak adlandırır.Milletin şeref ve bütünlüğü söz konusu olduğunda sıradan vatandaşların hayatı önemsiz hale gelir.İslam guruplar açısından mukaddes savaş olan " cihad" için yeter şartların temelini oluşturur.Politikada milli şovenizm,daha çok " dünyayı içinde bulunması gerekenve istenen grup" ve "istenmeyen grup" olarak ikiye ayıran ırkçı ideolejilerde yer verilmiştir " istenen grupun" maruz kaldığı her türlü şanssızlık ve hayali kırıklığının kaynağı olarak gösterilen ve şamar oğlanına çevirilen grup "istenmeyen gruptur".

Anti- Sömürgeçilik ve Sömürgeçilik Sonrası Milliyetçilik

- Milliyetçilik Avrupada doğdu ama sömürgeçilik sayesinde dünya çapında bir fenomen haline geldi.Sömürgeçi yönetim tecrübesi millet olma duygusunun oluşmasına ve ve Asya ve Afrika halkları arasında milli özgürlük arzusunun uyanmasını ve en önemlisi anti sömürgeçi bir milliyetçilik şeklinin doğmasına yardımcı oldu.
- Asyalı ve Afrikalı liderlerin sömürgeçilik karşıtı büyük bir çoğunluğu sosyalizmin şekil ve tonlarına ilgi duymaya başladılar.Çünkü sosyalizm ,milliyetçilikten çok milletlararasılık fikrine yakındır.Sosyalizim ve özelde Marksizm,sömürgeci güçlerin baş vurduğu ve sömürgeçilik tecrübesini anlaşılır kılan eşitsizlik ve istismarın çok yönlü analizini mümkün kılar.Marksizm mülkiyet sahibi yönetici sınıfla baskıya ve istismara maruz kalan çalışan sınıf arasındaki mücadeleyi dikkatlere sunar ve "proleter devrim" yoluyla sınıf sisteminin sona erdirilmesini salık verir.Gelişmekte olan dünya milletleri,Marksist 1çözümlemeyi,sömürgeçi yöneticiler ve bağımlı halklar arasında uygulamaya tabii tutulmuşlardır.